Výstava „Květnové vítězství – československá armáda v roce 1945“ připomíná závěr druhé světové války a české hrdinství

6.5.2025 - | Vojenský historický ústav Praha

Od 5. května je před budovou Generálního štábu Armády České republiky nová výstava Květnové vítězství – československá armáda v roce 1945, jejími autory jsou historici Vojenského historického ústavu Tomáš Jakl a Jiří Plachý. V pondělí ji oficiálně zahájil 1. náměstek ministryně obrany František Šulc a náčelník Generálního štábu Armády České republiky Karel Řehka.

Podrobnější popis výstavy poskytl před jejím zahájením historik Tomáš Jakl, na výstavních panelech přímo před budovou Generálního štábu Armády české republiky se pak dočtete detailnější informace, které se vztahují i k pečlivě vybraným fotografiím – mnohé z nich jsou jen velmi málo publikované, i proto je výstava tak cenná.

Titulní fotografie výstavy je symbolická – zachycuje 9. květen – tradiční obraz příjezdu sovětských tanků do Prahy. Zároveň je ale v kontrastu s dvěma policisty, kteří po vyčerpávajících bojích konečně odcházejí odpočívat. Právě oni svým způsobem umožnili příjezd tanků. Tehdy byla policie součástí povstaleckých sil, které byly prohlášeny za součást československé branné moci.

Téma se týká především situace v Praze, ale výstava se zaměřuje i na širší měřítko. Popisuje například vývoj na západní frontě a působení československé samostatné obrněné brigády, která v té době obléhala přístav Dunkerque. Ukazuje celý průběh obléhání, zakončený kapitulací německé posádky právě 9. května. Dále je popsán tzv. Kombinovaný oddíl, vytvořený v polovině dubna z různých částí brigády, aby se společně s americkou armádou účastnil osvobozování Československa přímo na jeho území. Tento oddíl byl složen zejména z motorizované protiletadlové baterie a motorizované čety a průzkumného motodržstva na obrněných transportérech. Většinu jeho členů tvořili zkušení veteráni, kteří už v roce 1941 bojovali u Tobruku.

Dále výstava zachycuje situaci na východní frontě. Pozornost se soustředí na 1. československý armádní sbor v Sovětském svazu, který na začátku roku 1945 už stál na slovenském území. Je popsáno jeho bojové nasazení během zimy i jarních měsíců, kdy byl oslaben po těžkých ztrátách na Dukle a během Slovenského národního povstání. Výstava ukazuje boje o Liptovský Mikuláš, budování nových jednotek po mobilizaci na Podkarpatské Rusi a východním Slovensku, a také nasazení 1. československé samostatné tankové brigády a 1. československé smíšené letecké divize, které v březnu a dubnu 1945 operovaly ve Slezsku při osvobozování Ostravy.

Bojová cesta 1. československého armádního sboru je dovedena až na Moravu, kde 10. května skončily jeho bojové operace. Zajímavostí jsou málo publikované fotografie, například z příjezdu prezidenta Beneše na Slovensko v dubnu 1945, jeho návštěvy u vojáků v kasárnách v Martině 1. května nebo ze zasedání Košické vlády. Další část výstavy se věnuje situaci v protektorátu a domácímu odboji.

Výstava dále popisuje operace spojeneckých vojsk na našem území v posledních dnech války. V plném rozsahu vstoupila Rudá armáda na území dnešní České republiky až v polovině dubna, kdy začala ofenziva na Brno a Ostravu. 26. dubna Američané dobyli Cheb a Sověti obsadili Brno. Zmiňuje se také rozdělení vojenského odboje v posledním roce války následkem úderů gestapa na moravský –

sloučený s civilními strukturami (organizace Rada tří) – a český, který vedl generál František Slunečko. Popisuje se i situace německé skupiny armád Střed.

Dále se výstava věnuje nárůstu napětí v protektorátu a počátku květnového povstání 5. května. Jsou zde popsány německé snahy o jeho potlačení, včetně bojů o muniční skladiště v Hříškově na Lounsku, které povstalci obsadili a zásobovali jím Prahu. Boje o hlavní město jsou sledovány až do kapitulace německých sil 8. května odpoledne.

České květnové povstání fakticky znemožnilo Němcům uskutečnit obranu českomoravského prostoru. Jejich plán udržet tento prostor minimálně do 20. května se zhroutil a namísto toho 7. května podepsali zástupci německé vlády bezpodmínečnou kapitulaci před všemi spojenci. Válka měla oficiálně skončit o půlnoci z 8. na 9. května. Přestože generál Eisenhower Němce před tímto krokem varoval, 8. května se pokusili stáhnout své jednotky z východní fronty do amerického zajetí – v naději, že tam s nimi bude zacházeno lépe než v Sovětském svazu. Od 8. května se proto přes české území začaly valit frontové německé divize. Za to, že nedodrželi kapitulační ujednání, generál Eisenhower odmítl přijmout německé jednotky z východní fronty do zajetí a demarkační čáru pro ně uzavřel.

Výstava ukazuje i německý ústup a pražskou operaci Rudé armády, která kvůli německému ústupu začala dříve, než bylo plánováno. Rudá armáda pak obsadila české území mezi 10. a 12. květnem a dosáhla demarkační linie s americkou armádou v západních Čechách.

Demarkační linii se výstava věnuje zvlášť. Představuje také návraty exilových jednotek – jak z východu, tak ze západu, včetně leteckých perutí. Je zde připomenuto okřídlené rčení, že letci odcházeli jako první, ale vracet se jim bylo dovoleno jako posledním.

Závěr výstavy zmiňuje události z roku 1945, kdy narůstalo napětí v pohraničí mezi Polskem a Československem. Německé Slezsko bylo na Stalinův pokyn určeno k vystěhování původního obyvatelstva a mělo být osídleno lidmi z východních oblastí Polska, které byly anektovány Sovětským svazem. Československo si přitom činilo nároky na některé části tohoto území, především na Kladsko, které až do sedmileté války v 18. století tvořilo integrální součást historických Čech. Stalin však jakékoli vyjednávání odmítl – potvrdil rozdělení Těšínska a celé Kladsko i další menší části Slezska přiřkl Polsku.

Současně už od začátku roku 1945 probíhala brutální anexe Podkarpatské Rusi Sovětským svazem. Jakékoli projevy československého smýšlení byly tvrdě potlačovány, zatímco naopak byly inscenovány demonstrace na podporu připojení k Sovětskému svazu – přestože bylo všem zřejmé, o co ve skutečnosti jde. Tímto otevřeným závěrem výstava končí.

https://www.vhu.cz/vystava-kvetnove-vitezstvi-ceskoslovenska-armada-v-roce-194-pripomina-zaver-druhe-svetove-valky-a-ceske-hrdinstvi